

AJUNTAMENT DE LLEIDA

At. COMISSIÓ ESPECIAL DE CARRERS
SRA. MONTSERRAT PARRA ALBÀ, PRESIDENTA

El Grup Municipal Crida per Lleida – CUP, d'acord amb el que disposa el règim de sessions plenàries i normes de funcionament del Ple, presenta a la Comissió Especial de Carrers el següent:

INFORME COMPLEMENTARI A LES CONCLUSIONS DE LA COMISSIÓ SOBRE ELS NOMS DE CARRERS DE PERSONATGES D'ATRIBUCIÓ FRANQUISTA

Un cop rebut l'informe realitzat per la Comissió d'Experts nomenada per la Paeria de Lleida, per tal d'informar sobre la necessitat de revisar el nomenclàtor de la ciutat, des de la Crida per Lleida – CUP creiem que caldria complementar-lo amb unes aportacions biogràfiques més, per tal de poder entendre millor la relació de les persones a les quals fa referència l'informe, amb el cop d'estat de juliol del 1936 i la posterior dictadura franquista.

Per tal de seguir un ordre cronològic, cal veure quines d'aquestes persones van estar involucrades en el cop d'estat de juliol de 1936. En primer lloc citarem a **Juan Recasens Ros**¹, així com els seus fills **Jesús i Luis Recasens Gassió**². La família Recasens era una coneguda família carlista lleidatana, i van estar implicats en la trama civil i les accions armades del cop d'estat. A diferència de la Falange, els carlistes eren el grup d'extrema dreta més ben organitzat i estès territorialment a les terres de Lleida. Comptaven amb diferents organitzacions i associacions d'aquest moviment, entre elles el *Requeté*, de caràcter paramilitar, i del qual en formaven part Juan Recasens i els seus fills (Sagués, 2003, p.675).

¹ Té dedicat a Lleida el carrer Alcalde Recasens.

² Tenen dedicat a Lleida el carrer Germans Recasens.

De fet, els carlistes foren un dels grups civils més actius en la preparació del cop, ja que per exemple havien estat introduint armes a través de la frontera fins a principis de juliol de 1936, tal com va declarar el carlista lleidatà Juan Lavaquial durant la instrucció de la Causa General (Gelonch, 2012, p.27).

La participació dels carlistes en la preparació i execució del cop d'estat és el que *"explica el fet que alguns noms importants dels seus quadres apareguin entre les llistes de la violència revolucionària"* (Sagués, 2003, p.42).

Jesús i Luis Recasens van ser detinguts a la Casa Cros el 20 de juliol de 1936, darrer reducte de resistència dels carlistes i falangistes revoltats a la ciutat, i van ser jutjats i executats al setembre del mateix any per la seva relació amb els colpistes.

La implicació en el cop de Juan Recasens és encara més significativa, ja que juntament amb altres personalitats de la dreta local, estava assabentat de la preparació del cop arreu de l'estat (Sagués, 2003, p.47). A més, en el cas de Lleida, Recasens va reunir-se al Govern Militar de Lleida amb diferents dirigents polítics de la dreta per tal de dur a terme el repartiment de càrrecs polítics un cop el cop hagués triomfat. El coronel Josa de Gomar esdevindria el president de la Diputació, mentre que Juan Recasens seria nomenat alcalde, i a aquesta reunió hi va assistir també el diputat carlí **Casimiro Sangenis Bertran**³. Tal com cita Josep Gelonch, l'assistència d'aquestes persones a la citada reunió va ser confirmada per diversos testimonis en declaracions durant la instrucció de la Causa General (Gelonch, 2012, p.29).

En el cas de Juan Recasens, és destacable del seu grau d'implicació en el cop d'estat el fet que a Lleida es designés un civil com a alcalde de la ciutat un cop hagués triomfat l'aixecament, a diferència d'altres ciutats on el càrrec d'alcalde o altres càrrecs polítics importants quedarien en mans dels militars, com ja hem vist en el cas de la Diputació (Sagués, 2003, p.49). Fracassat el cop, Juan Recasens fou detingut també a la Casa Cros i afusellat al novembre de 1936 per la seva implicació en el cop d'estat, igual que

³ Té dedicat a Lleida el carrer Sangenis Bertran. Fou diputat provincial a Lleida els anys 1924-1925 durant la dictadura de Primo de Rivera. També va formar part de la "Unión Patriótica", el partit que donava suport a aquella dictadura. Creiem que també seria adient la retirada d'aquest nom per haver donat suport a la dictadura de Primo de Rivera (1923 – 1930).

Casimiro Sangenís Bertran, condemnat a mort l'agost de 1936 en una de les primeres sentències del Tribunal Popular establert a Lleida, organisme que es crea a la ciutat després del cop d'estat per canalitzar la nova justícia revolucionària i acabar amb la violència dels incontrolats⁴.

L'altre carlista que té un carrer dedicat a la ciutat és **Luis Besa Cantarell**⁵. Va ser líder de les joventuts carlistes a la província de Lleida i durant la Segona República va ser regidor per part dels carlistes a la Paeria, escollit en les eleccions de 1931 i 1934. Era un dels carlistes més coneguts a la ciutat i tot i que els descendents de Besa han defensat sempre que ell no va tenir cap implicació en el cop d'estat, és complicat creure que qui va ser regidor carlí a la Paeria – i per tant ben situat dins la jerarquia local tradicionalista- durant gairebé tot el període republicà, no tingués coneixements dels moviments en els que estava implicat el seu partit.

A més, cal veure que succeeix a la Paeria el juny de 1939, quan sota mandat de l'alcalde Areny, es canvia el nom de diferents carrers de la ciutat per tal d'estar en sintonia amb els valors del nou règim. El carrer Doctor Robert⁶ serà substituït pel de Luis Besa, ja el nom d'aquest carlí lleidatà es troba, segons l'acta de la reunió i igual que els altres noms proposats, en "*perfecta armonia con el Glorioso Movimiento Nacional*"⁷. Tots els noms que es posen perpetuaran la memòria dels militars i polítics (locals o espanyols) més significatius del "Movimiento", i rebran un record especial tots aquells que han donat la vida (Gelonch, 2012, pgs.186 – 188). Besa va ser afusellat el novembre de 1936 en aplicació d'una sentència del Tribunal Popular.

El 3 d'abril de 1938 Lleida és ocupada per les tropes de Franco. La primera persona nomenada com a alcalde fou Valentin Martin Aguado, un militar retirat originari de Palència que vivia a Lleida, i ostentarà el càrrec fins que l'abril de 1939 es nomena a **Ramón Areny Batlle**⁸ com a nou alcalde, que ocuparà fins al gener de 1941.

⁴ La tasca del Tribunal Popular ha estat estudiada per BARRULL, Jaume (1995) *Violència popular i justícia revolucionària. El Tribunal Popular de Lleida (1936-1937)* Lleida: Pagès editors.

⁵ Té dedicat a Lleida el carrer Lluís Besa.

⁶ Fa referència a Bartomeu Robert Yarzabal, polític catalanista de la Lliga Regionalista.

⁷ Arxiu Municipal de Lleida, Acta del ple de la Paeria de 23-6-1939.

⁸ Té dedicat a Lleida el carrer Alcalde Areny.

Ramón Areny era membre del partit monàrquic *Renovación Española*, i l'agost de 1936 va fugir a França per instal·lar-se a la "Espanya nacional" el setembre de 1937, concretament a Sant Sebastià, on va treballar de censor militar. A més, Areny fou un dels defensors del "leridanismo", juntament amb altres polítics lleidatans destacats de l'època com el ministre franquista Eduardo Aunós, i fundador del Caliu Llerdenc (Mir et alii, 2010, p.43). Al "leridanismo" i al Caliu Llerdenc hi farem referència més endavant.

Areny arriba a Lleida l'estiu de 1938, quan la ciutat ja es troba sota domini franquista. Provenent d'una família benestant de la ciutat dedicada al comerç de la fusta, sembla que Areny havia aconseguit salvar la fortuna familiar mantenint els dipòsits a Anglaterra. La solvència econòmica i l'arrelament d'Areny a la ciutat, s'apunten com a dos dels motius pels quals arriba a l'alcaldia, a més de pertànyer al món polític conservador, tot i que sense tenir un perfil gaire marcat.

De fet, Areny no gaudia de bona premsa entre alguns sectors del partit únic de FET y de las JONS, i el juliol de 1940 la *Dirección General de Seguridad* remetia un informe al Governador Civil sobre l'actitud d'Areny durant i després de la guerra, on se l'acusava de practicar l'estraperlo amb la fusta així com de la compra de finques forestal de forma poc clara (Gelonch, 2012, pgs.125-126).

Tot i que la corrupció i el tràfic d'influències estaven a l'ordre del dia dins del règim franquista, és prou significatiu que sigui un informe dels mateixos vencedors de la guerra els que acusin Areny de males pràctiques. A més cal tenir en compte que no estariem parlant d'un estraperlista de curta volada que ha de sobreviure a la misèria de la postguerra, sinó d'una persona vinculada a l'elit econòmica local, ben posicionada socialment, i que efectua moviments de capital de milers de pessetes.

Tot i això, sembla Areny devia estar ben tranquil, ja que com molt bé cita Josep Gelonch "els beneficis de l'estraperlo, realment sucosos i atractius per qualsevol persona propera al poder, posaven, però, els individus a la ratlla de la il·legalitat, de manera que la immunitat s'aconseguia gràcies a la dependència, la subordinació i la fidelitat respecte a la superioritat" (Gelonch, 2012, pgs.67-68). Com veurem Areny va mostrar-se prou fidel al règim i no va ser mai encausat per aquests fets.

Més reprovable és encara l'actitud d'Areny si tenim en compte que passava a la ciutat durant el període del seu govern, i és que aquest va coincidir amb els pitjors temps de la repressió de la postguerra. Com ha estudiat Mercè Barallat, a Lleida existien, a banda de la presó provincial, els camps de concentració de "El Castillo" (a la Seu Vella), el de la fàbrica Vilalta (situat a l'actual carrer Alcalde Costa), els batallons penitenciaris (de treballs forçats, com a mínim a Lleida n'havia 7) i fins i tot van habilitar-se els seminaris vells i nous per poder acollir més presos⁹.

Així, mentre s'enriquia amb el negoci de la fusta en una ciutat destruïda, milers de persones a la ciutat passaven fam a la presó, reclosos en unes condicions miserables, i a la lliure disposició dels guardes, ja que sovint es van cometre abusos i vexacions contra els presos que quedaven totalment impunes. Les condicions de vida en espais com la presó provincial o el seminari vell van ser especialment dures entre 1939 i 1941 (Barallat, 1991, pgs.289-295).

Més fosc és encara l'episodi de les deportacions de lleidatans als camps d'extermini nazis, ja que durant el mandat d'Areny, l'any 1940, diversos lleidatans tancats al camp de refugiats d'Angulema¹⁰ són traslladats a Mauthausen, un dels camps de concentració més severos de tot el *Reich*¹¹.

Altres aspectes de la repressió a nivell local serien els que fan referència a la construcció del nou estat, i durant el mandat d'Areny comença a aplicar-se la *Orden de 12 de marzo de 1939 sobre depuración de funcionarios de la Administración Local, en relación con el Movimiento Nacional*.

És a dir, els treballadors de l'ajuntament de Lleida d'abans de la "liberación" seran sotmesos a un expedient polític-informatiu pel qual es decidirà si poden o no continuar

⁹ BARALLAT, Mercè (1991) *La repressió a la postguerra civil a Lleida 1938-1945*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. p.121

¹⁰ A la ciutat francesa d'Angulema es va instal·lar el camp de refugiats *Les Alliers*, on es reclouen republicans exiliats després de la guerra civil. Amb la invasió nazi de França, el camp es va buidar i els interns traslladats a camps de concentració. Diversos lleidatans van ser deportats amb el tristament cèlebre "Comboi dels 927" en direcció a Mauthausen.

¹¹ Veure el llistat complet de deportats a <http://www.victimesguerracivilfranquisme.udl.cat/deportats.php>

la seva feina segons quina sigui l'actitud vers el "Movimiento". A falta d'un llistat més exhaustiu, poden servir com a exemple les resolucions que s'exposen en les actes dels plens de la Paeria del 3 de juny de 1939, on diversos funcionaris són apartats del servei "*con inhabilitación para solicitar empleo en corporaciones similares de la España Nacional*"¹². És a dir, no només es queden sense feina sinó que no podran accedir a la funció pública arreu de l'estat.

En consonància també amb el nou estat, podem trobar a les actes dels plens del mandat d'Areny diversos acords pel que fa a la instauració de la nova moral pública, l'ús de la llengua catalana o la decisió d'aixecar un monument als caiguts per subscripció pública, cosa que permetria fer un llista de "buenos leridanos" que haguessin contribuït al monument i de pas mostrar en públic la seva adhesió al règim¹³.

A més, a Lleida es duran a terme commemoracions d'enaltiment al totalitarisme, com la marxa de torxes organitzada per FET y de las JONS l'abril de 1939 al més pur estil feixista amb joves uniformats (i fent festa grossa al coincidir en el temps la fi de la guerra i el primer aniversari de la "liberación" de Lleida), o la inauguració del monòlit als "caídos", situat a l'extrem del Paseo General Mola (actual plaça Ricard Vinyes). Durant l'acte, no van faltar els agraïments d'Areny a "*los Ejércitos que, victoria tras victoria, llegaron a la Ciudad, liberándonos de la esclavitud y del oprobio*" (GELONCH, 197-198).

Finalment, Ramón Areny va sol·licitar ser cessat com a alcalde l'abril de 1940 (oficialment per motius de salut) i és rellevat per Juan J. Arnaldo Targa al gener de 1941.

Un altre alt càrrec que té dedicat un carrer a la ciutat és **Carmelo Fenech Muñoz**, que va ser delegat d'Hisenda a Lleida fins el 1949, any en que es va jubilar. Com a alt càrrec, sovintejava els cercles de poder i va ser un dels convidats a la recepció que es va fer en honor de Franco a la Paeria, en la visita del Caudillo a Lleida el maig de 1947. Fenech fou també fundador del Caliu Llerdenc i en va ser el segon president, càrrec que va ostentar entre 1948 i 1968.

¹² Arxiu Municipal de Lleida. Acta del ple de l'ajuntament de 3-6-1939.

¹³ Arxiu Municipal de Lleida. Actes dels plens municipals de 27-5-1939 i 18-8-1939.

Va la pena aturar el relat sobre els colpistes i alts càrrecs franquistes lleidatans per fer referència al "leridanismo" i al Caliu Ilerdenc. D'entrada, dir que no s'entenen l'un sense l'altre, ja que la doctrina "leridanista" té en els membres del Caliu els seus ideòlegs i valedors. El tema ha estat estudiat, per exemple, per Miquel Pueyo en el seu llibre "*Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*"¹⁴, i més recentment per Josep Gelonch a "*El poder franquista a Lleida 1938 – 1951*". El Caliu Ilerdenc, no només tindrà la voluntat d'intervenir en la política local i provincial (de fet gairebé tots els alcaldes de la ciutat durant el franquisme en seran membres) i actuar com a "lobby" polític, sinó que desenvoluparà una activitat cultural provincianista, folklorista i anticatalanista, que a Lleida tindrà la seva màxima expressió en el "leridanismo", és a dir, la ferma voluntat de mostrar la província de Lleida com un territori diferenciat culturalment del conjunt català alhora que lligat amb Espanya, i que tindrà la seva màxima expressió en la "sentència" d'Antonio Hernández Palmés (conseller de l'IEI, falangista, tresorer del Caliu...) quan el 1963, amb Fenech a la presidència del Caliu, va manifestar que "*Lérida no es catalana ni aragonesa. Lérida es leridana*"¹⁵, tesi defensada en el seu llibre (una de les obres cabdals del "leridanismo") "*Lérida entre Aragón y Cataluña en la geografía y en la historia*" (1963).

Sota el mandat de Fenech, el Caliu Ilerdenc va potenciar les relacions amb una associació aragonesa anomenada "La Cadiera". Aquesta associació va ser fundada per Juan Antonio Cremades Royo, Governador Civil de Lleida entre 1939 i 1943, membre de l'Opus Dei i fundador de l'IEI. Sota el mandat de Cremades Royo va ser quan es crea a Lleida el Caliu Ilerdenc, gaudint d'una certa protecció davant les pretensions de Falange de controlar els diferents centres de poder de la província, ja que les discrepàncies entre els "revolucionaris" falangistes i els poders polítics de la dreta conservadora tradicional sovint topaven.

"La Cadiera", doncs, fou fundada a Saragossa a imatge del Caliu, i l'any 1951 s'organitza una trobada entre ambdues associacions en mig de l'auge creixent del "leridanismo" i

¹⁴ PUEYO, Miquel (1984) *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*. Barcelona: Edicions 62

¹⁵ Per entendre millor l'abast de la influència i la tasca del Caliu, veure GELONCH, Josep (2012) *El poder franquista a Lleida 1938-1951*. Lleida: Serveis de publicacions de la UdL. pgs. 164-176. També per conèixer el Caliu Ilerdenc vist des de dins NADAL, Juan Manuel – REIMAT, Emili (1991) *Caliu Ilerdenc, 50 anys de vida lleidatana 1941-1991*. Lleida: Caliu Ilerdenc.

que fou concebut com una forma d'apropar Lleida a l'Aragó. Com afirma Julià Graus *"tot era vàlid per allunyar-se de Barcelona i per esborrar els signes de catalanitat"*¹⁶

Precisament durant el mandat de Fenech al Caliu, i després de més de vint anys de doctrina leridanista, aquest moviment arribarà a la seva màxima expressió amb la formulació de la "Región del Valle del Ebro", és a dir, un projecte de creació de noves regions a Espanya, on Lleida quedava inclosa dins aquesta regió i separada de Catalunya. Recordem que com havia manifestat Hernández Palmés, *"Lérida es leridana aunque legalmente haya sido incorporada a la región catalana (...) Lérida y toda su región natural forma parte de esa comunidad de destino en lo universal que es España, y por encima de nuestra idiosincrasia particular, los leridanos nos sentimos españoles"* (Graus, 1989, pgs.101-102)

El projecte d'una nova distribució territorial per Espanya s'havia començat a planificar a inicis dels 60 i va ser al 1966 quan va esclatar la polèmica del Valle del Ebro, que va ser fortament contestada a la ciutat i la província –dins les possibilitats de l'època- fins que es va aturar el projecte. El "leridanismo" forjat pel Caliu llerdenc intentava posar així la cirereta al pastís vint anys després de la seva aparició, separant definitivament la província de Lleida del conjunt català, intent que sortosament no va reeixir.¹⁷

Juan Casimiro Sangenís Corrià, fill de Casimiro Sangenís Bertran, va arribar a l'alcaldia de Lleida l'any 1967, i va romandre en el càrrec fins el 1974. Juan Casimiro Sangenís va fugir de Lleida l'estiu de 1936 per refugiar-se en territori controlat pels franquistes, on va enrolar-se voluntàriament a la 4a Brigada Navarra de l'exèrcit franquista. Va rebre nombroses condecoracions, com la "Cruz Roja del Mérito Militar" y la "Cruz de Caballeros de la Orden de Cisneros" pels seus serveis a la "España nacional". Com era costum en les elits locals, Sangenís també formava part del Caliu llerdenc, a banda de ser conseller provincial del "Movimiento". Va finalitzar la seva carrera política com a president de la darrera Diputació de Lleida franquista, entre 1974 i 1979, i també va ser-ne vice-president just abans d'arribar a l'alcaldia (Mir et alii, 2010,

¹⁶ GRAUS, Julià (1989) *Crònica de la Lleida franquista 1938 - 1975*. Lleida: Virgili & Pagès. pgs 66-67.

¹⁷ Per saber més sobre aquest projecte veure PUEYO, Miquel (1984) *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*. Barcelona: Edicions 62. Pgs. 137-151 i SANCHO, David "Lleida, la nova província d'Aragó" dins Revista *Sàpiens*, núm.49, novembre 2006.

pgs.355,356).¹⁸ El desembre de 1992, Sangenis encara afirmava ser franquista, i que Franco li havia donat uns “anys de pau”¹⁹.

Sembla, però, que aquesta pau era virtual, ja que Sangenis arriba a l'alcaldia en un moment en que els moviments d'oposició al règim estan més actius que mai, i van des de la resistència cultural dels Huracans a la lluita política del PSUC²⁰. Igualment, el moviment veïnal s'alça amb força contra alguna decisió de l'ajuntament ja que les prioritats urbanístiques de l'ajuntament de Sangenis s'allunyaven de les necessitats socials. Així, el febrer de 1968 centenars de veïns del Secà de Sant Pere i dels Magraners (aleshores situats a la perifèria llunyana de la ciutat) s'adreçaven per escrit a la Paeria davant la decisió del govern municipal de destinar 15 milions de pessetes a la urbanització de la Ramba d'Aragó, mentre en aquells barris no hi havia ni aigua corrent i romanien oblidats per l'ajuntament. També al barri de la Mariola existien problemes socials que impedièren una vida digna, i la periodista Magda Ballester va denunciar-los en una sèrie d'articles al *Diario de Lérida* on parlava del perill d'enderrocament, incendi, les rates o la manca d'escolarització dels infants (Graus, 1989, pgs.123-128).

El 1971, una veïna dels Magraners declarava al “Diario de Lérida” en una entrevista feta pel periodista Enric Bañeres “*dieciocho años llevo viviendo aquí y todavía nohe visto ni una mejora. Seguimos yendo a buscar agua al canal y, ya ve usted, la porqueria en medio de la calle*” a les que un jove del barri afegia “*el otro dia vino el médico a casa, y se marchó muy enfadado, porque dice que esto no es sano para los pequeños, ni para los mayores*”.²¹

També durant el període Sangenis, i com a inequívoca mostra d'adhesió al règim, el 18 de juliol de 1969 s'inaugura el *Monumento a los Caídos* que va existir al capdamunt de la Rambla d'Aragó fins l'any 2008, prèvia missa a la Paeria per celebrar el XXIII

¹⁸ També pot veure's una breu biografia del personatge a *La Mañana* del 21 de gener de 1967. Veure GRAUS, op. cit., p.117.

¹⁹ Veure l'entrevista a Sangenis a VARELA, J. (1993) *Converses amb sis alcaldes de Lleida*. Lleida: Pagès editors. pgs.85-111.

²⁰ L'oposició al règim de Franco a Lleida ha estat estudiada per JARNE, Antonieta (1998) *L'oposició al franquisme a Lleida*. Lleida: Pagès editors.

²¹ MARGÓ, Ventura (1992) *La lluita per la democràcia: Lleida 1960-1975. Records de Ventura Margó*. Lleida: La Paeria – Ajuntament de Lleida. p.167

aniversari de l'*Alzamiento*.²² No va ser aquesta l'única mostra de fidelitat al règim per part de l'alcalde, i el 8 d'abril de 1973 a Lleida es fa un gran acte d'exaltació patriòtica en commemoració de la "liberación" de la ciutat (sembla que aquell any es va retardar uns dies la celebració del 3 d'abril) on intervindran les primeres espases del règim a la ciutat, entre elles l'alcalde Sangenis o l'aleshores regidor Antonio Hernández Palmés, ideòleg del leridanismo (Graus, 1989, p.123).

Després del mandat de Sangenis arriba a l'alcaldia de Lleida **Miguel Montaña Carrera**²³, que ostentarà el càrrec entre juny de 1974 i gener de 1976. Membre del Caliu llerdenc²⁴ i conseller local i provincial del "Movimiento", serà també procurador de les Corts franquistes entre 1974 i 1977. Sangenis passarà a presidir la Diputació de Lleida fins el 1979.

Durant els mandats dels alcaldes Sangenis i Montaña, serà també destacable el paper que adquiriren les organitzacions i militants d'extrema dreta, que en els darrers anys de la dictadura van adoptar una postura extremadament violenta i bel·ligerant a la ciutat contra qualsevol tipus de dissidència.

A Lleida, en aquest aspecte, cal destacar els dos atemptats contra la llibreria l'Àncora, propietat del destacat militant del PSUC Ventura Margó, la crema de béns i propietats de membres d'aquest mateix partit i també d'Òmnium cultural, o pallisses a membres de l'oposició política al llarg dels anys setanta. Fins i tot es va realitzar un atemptat amb pistola contra la botiga de discos Orley, al mig del carrer Major que es va saldar només amb la detenció per unes hores del seu autor, Francisco Fernández-Paredes "Pacucho", un conegut ultradretà de la ciutat (i a més a més treballador de l'ajuntament de Lleida), que juntament amb altres feixistes destacats de la Guardia de Franco gaudien de total impunitat (Margó, 1992, pgs.181,182).

Fem un breu incís per fer referència a l'extrema dreta lleidatana, que actuarà impunement al llarg dels anys 70 arreu del país, ja fos amb Franco encara al poder o

²² Veure *Diario de Lérida* de 19 de juliol de 1969, p.5

²³ A Lleida té dedicat el carrer alcalde Montaña.

²⁴ Montaña arriba a l'alcaldia el 1974 i confirma que al Caliu es decidia "*qui anava i qui no anava a l'ajuntament*". El Caliu ho feia des del 1941! Veure VARELA, op cit., pg.129.

durant els anys posteriors a la mort del dictador. Per exemple, atacarà violentament la Marxa de la Llibertat de 1976 al seu pas per les terres de Ponent²⁵, i fins i tot va estar implicada en l'atemptat amb bomba contra la revista *El Papus* de Barcelona, quan es van detenir als seus membres més significatius²⁶. Aquestes persones, però, a Lleida hi tenien un refugi segur perquè cap autoritat alçava una mà per aturar-los.

Com cita Antonieta Jarne, Lleida era una ciutat on els ultres gaudien d'una tranquil·la vida pública i a més gaudien d'impunitat perquè cap autoritat política va emprendre accions per acabar amb la violència, els atemptats i les amenaces.²⁷

A Montaña, doncs, li va tocar viure des del càrrec una època socialment convulsa i també la mort de Franco, de qui no va dubtar a manifestar que fou un "*gobernante de honor y de conducta limpia, ha dado a la Patria una etapa de paz y prosperidad que no tiene precedente en nuestra historia*", en un discurs recollit per la premsa local (Graus, 1989, p.151).

El darrer alt càrrec franquista que té un carrer dedicat a Lleida és **Juan Manuel Nadal Gaya**²⁸. Nadal Gaya s'incorpora a l'exèrcit franquista durant la guerra civil formant part de la 105a Divisió, una de les que ocupa Barcelona a finals de gener de 1939²⁹.

Torna a Lleida després de la guerra per fer-se càrrec del patrimoni agrícola familiar fins que comença la carrera política a la Paeria l'any 1952. L'any 1958 entra al "lobby" local del Caliu llerdenc, formant part de la Junta Directiva. També fou conseller de l'IEI i el 1965 és nomenat director de la Fira de Sant Miquel (fins el 1989), i també ostentà el

²⁵ Veure CALVET, Josep – LUJAN, Oriol (2016) *Poble català, posa't a caminar. 40 anys de la Marxa de la Llibertat*. Barcelona: Angle editorial. Pgs. 166 – 173.

²⁶ Veure CASALS, Xavier (2006) *Ultracatalunya. L'extrema dreta a Catalunya: De l'emergència del búnquer al rebuig de les mesquites (1966 – 2006)*. Barcelona: l'esfera dels llibres. Pgs. 230-231.

²⁷ JARNE, Antonieta (2009) "Memorias de la Transición. Resistencias y cambios en la Cataluña rural" p.13 dins el congrés *Historia de la Transición en España. Sociedad y Movimientos Sociales*, Asociación de Historiadores del Presente, Madrid (2009). En línia: <http://historiadelpresente.es/sites/default/files/congresos/pdf/37/antonietajarne.pdf> Especialment interessant és l'apartat de l'article "La violència nostàlgica de la Lleida nacional".

²⁸ La Comissió de Carrers de la Paeria li va atorgar un carrer al març de 2015, però el carrer encara no existeix físicament.

²⁹ SANTACANA, Carles (coord.) (2001) *El franquisme al Baix Llobregat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat p.164 i ss.

càrrec de president de la Cambra Oficial Agrària de la província de Lleida entre 1970 i 1978 (Mir et alii, 2010, p.273).

Creiem, per tant, que la implicació d'aquestes persones amb el cop d'estat de juliol de 1936 i la posterior dictadura és més que clara. Sangenis Bertran, Juan, Jesús i Luis Recasens, van actuar per acció o omissió amb els militars rebels.

Luis Besa fou homenatjat per la Paeria franquista atorgant el seu nom a un carrer de la ciutat ja que Besa es trobava en sintonia amb el "Movimiento Nacional".

Ramón Areny, Juan Casimiro Sangenis i Miguel Montaña van ser alcaldes de la ciutat durant el període franquista, i durant el seu mandat es produïren episodis de repressió, mostres d'adhesió al règim de Franco i, a finals del franquisme, una tolerància mal dissimulada cap als grups violents d'extrema dreta.

Carmelo Fenech i Juan Manuel Nadal Gaya foren alts càrrecs de l'administració durant el règim franquista i, per tant, partíceps de l'estructura de la dictadura en càrrecs d'alta responsabilitat.

A més, la majoria d'aquestes persones van formar part del Caliu Llerdenc, entitat que va actuar com a "lobby" de poder durant tota la dictadura, a banda d'impulsar el "leridanismo" com a moviment pseudocultural que tenia la descatalanització de Lleida com a objectiu principal.

Respecte al dictamen de la Comissió d'Experts de la UdL, estem d'acord amb la referència que fa aquesta comissió a la Ley de Memoria Histórica 52/2007 que en l'article 15.1 estableix que *"las Administraciones públicas, en el ejercicio de sus competencias, tomarán las medidas oportunas para la retirada de escudos, insignias, placas y otros objetos o menciones conmemorativas de exaltación, personal o colectiva, de la sublevación militar, de la Guerra Civil y de la represión de la Dictadura. Entre estas medidas podrá incluirse la retirada de subvenciones o ayudas públicas."*

Per tant, no és una comissió de professors universitaris qui ha de decidir sobre aquests noms, sinó el govern municipal. Cal recordar que des del 2007 diversos ajuntaments de Catalunya i altres llocs de l'estat han procedit a retirar noms i simbologia franquista a l'empara legal d'aquesta llei. Valguin com exemple les poblacions de Vic, Granollers, Barcelona o Amposta, i fora de Catalunya, capitals importants com Sevilla, Madrid o Guadalajara. Cal recordar que en moltes d'aquestes localitats els canvis han vingut impulsats per ajuntaments socialistes o bé aquest grup polític ha donat suport a la iniciativa.

Des de la Crida per Lleida – CUP, entenem que la concessió del nom d'una persona a un carrer és un acte d'homenatge de la ciutadania a qui pels seus mèrits mereix un reconeixement de la seva trajectòria vital. En una societat democràtica hi ha, òbviament, espai per a la pluralitat d'idees, opinions i opcions ideològiques, per la qual cosa els carrers de la ciutat han de reflectir aquesta diversitat. Tot i això, els sistemes polítics democràtics -garants de les llibertats d'expressió i manifestació- han de fer fora de l'espai públic aquells posicionaments polítics que inciten l'odi, la discriminació o pretenen acabar amb els drets polítics més bàsics, i precisament per aquests motius, aquests moviments, personatges o ideologies no poden tenir cabuda en l'espai públic.

David Sancho Cepero

Representant de la Crida per Lleida – CUP a la Comissió Especial de Carrers de la Paeria – Ajuntament de Lleida.

BIBLIOGRAFIA

- BARALLAT, M. (1991). *La repressió a la postguerra civil a Lleida (1938 – 1945)*. Barcelona: Publicacions de l'abadia de Montserrat.
- BARRULL, J. (1995). *Violència popular i justícia revolucionària. El Tribunal Popular de Lleida (1936 – 1937)*. Lleida: Pagès editors.
- CALVET, J. – LUJÁN, O. (2016) *Poble català, posa't a caminar. 40 anys de la Marxa de la Llibertat*. Barcelona: Angle Editorial.

- CASALS, X. (2006). *Ultracatalunya. L'extrema dreta a Catalunya: de l'emergència del búnquer al rebuig de les mesquites (1966 – 2006)*. Barcelona: L'esfera dels llibres.
- GELONCH, J. (2012). *El poder franquista a Lleida (1938 – 1951)*. Lleida: Edicions de la UdL.
- GRAUS, J. (1989) *Crònica de la Lleida franquista 1938 – 1975*. Lleida: Virgili & Pages.
- JARNE, A. (1998). *L'oposició al franquisme a Lleida*. Lleida: Pagès editors.
- JARNE, A. (2009). "Memorias de la Transición. Resistencias y cambios en la Cataluña rural" dins *Historia de la Transición en España. Sociedad y Movimientos Sociales*. Madrid: Asociación de Historiadores del Presente.
- MARGÓ, V. (1992) *La lluita per la democràcia a Lleida, 1960 – 1975*. Lleida: Publicacions de la Paeria – Ajuntament de Lleida.
- MIR, C., JARNE, A., SAGUÉS, J., VICEDO, E. (2010) *Diccionari biogràfic de les terres de Lleida. Política, economia, cultura i societat. Segle XX*. Lleida: Alfazeta.
- NADAL, J.M. – REIMAT, E. (1991) *Caliu llerdenc, 50 anys de vida lleidatana 1941 – 1991*. Lleida: Caliu llerdenc.
- PUEYO, M. (1984). *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*. Barcelona: Publicacions de l'abadia de Montserrat.
- SAGUÉS, J. (2003). *Una ciutat en guerra. Lleida en la guerra civil espanyola (1936 – 1939)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SANCHO, David (2006) "Lleida, la nova província d'Aragó" dins *Revista Sàpiens*, (49), 28-31.
- SANTACANA, C. (coord.) (2001). *El franquisme al Baix Llobregat*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VARELA, J.(1993) *Converses amb sis alcaldes de Lleida*. Lleida: Pagès editors.